

TAFAKKUR VA UNING PSIXOLOGIK JIHLTLARI

O'tapo'latova Umida O'ktam qizi

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

Matematika fakulteti (2-M 2024-guruh)

Talabasi [+998915888038](tel:+998915888038)

umidaotapolatova@gmail.com

Shomurotov Ulugbek Melikboboyevich

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

Pedagogika fakulteti, Pedagogika va psixologiya

kafedrasi o'qituvchisi (maqola ilmiy raxbari)

ulugbekshomurotov986@gmail.com

Annotsiya

Ushbu maqolada tafakkur jarayoni, uning psixologik mohiyati va inson hayotidagi ahamiyati keng yoritilgan. Tafakkurning asosiy turlari — abstrakt, konkret, ijodiy va analitik tafakkur — batafsil ko'rib chiqilib, ularning rivojlanish bosqichlari tahlil qilingan. Maqolada tafakkur jarayonini rivojlantirishga ko'maklashuvchi omillar va zamonaviy ta'limdagi roli haqida fikr yuritilgan. Shuningdek, tafakkur bilan bog'liq muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari bo'yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: tafakkur, abstrakt fikrlash, ijodiy tafakkur, analitik tafakkur, psixologik rivojlanish

Аннотация

В данной статье рассмотрены процессы мышления, их психологическая сущность и значение в жизни человека. Подробно исследованы основные виды мышления — абстрактное, конкретное, творческое и аналитическое — и их этапы развития. В статье уделено внимание факторам, ствующим развитию мышления, и его роли в современном образовании. Также приведены научно-практические рекомендации по устранению проблем, связанных с мышлением.

Ключевые слова: мышление, абстрактное мышление, творческое мышление, аналитическое мышление, психологическое развитие

Annotation

This article explores the process of thinking, its psychological essence, and its significance in human life. The main types of thinking — abstract, concrete, creative, and analytical — are examined in detail along with their stages of development. The article also discusses factors promoting the development of thinking and its role in modern education. Scientific and practical recommendations for addressing problems related to thinking are provided.

Keywords: thinking, abstract thinking, creative thinking, analytical thinking, psychological development

Kirish

Tafakkur — insonning voqelikni bilish va idrok etish jarayonidagi eng murakkab psixologik faoliyat turi. Tafakkur orqali inson borliqni o‘rganadi, ob’ektlarni o‘zaro bog‘liq holda tahlil qiladi va xulosalar chiqaradi. Tafakkurning ahamiyati nafaqat shaxsiy hayot, balki ijtimoiy taraqqiyot jarayonida ham ulkan rol o‘ynaydi. Zamonaviy psixologiyada tafakkur masalalari ko‘plab tadqiqotlarning markaziy mavzusi hisoblanadi.

Tafakkurning mohiyati va uning xususiyatlari

Tafakkur — bu bilish jarayonining yuqori shakli bo‘lib, u insonga murakkab muammolarni hal qilishda va qarorlar qabul qilishda yordam beradi. Uning asosiy xususiyatlari quyidagilardir:

- **Abstraktlik va umumlashtirish qobiliyati:** Tafakkur real dunyo ob’ektlarini turli konseptual shakllarda ifodalash imkonini beradi.
- **Analitik va sintez qilish funksiyalari:** Tafakkur tahlil qilish va ma’lumotlarni qayta ishlash orqali yangi bilimlar yaratadi.
- **O‘z-o‘zini anglash imkoniyati:** Inson tafakkuri orqali o‘z fikrlash jarayonlarini tushunadi va boshqaradi.

2. Tafakkur turlari

Psixologiyada tafakkurning bir necha turlari mavjud:

Abstrakt tafakkur: Bu murakkab muammolarni umumlashtirish va ularga nazariy yondashishni o‘z ichiga oladi.

- **Ijodiy tafakkur:** Yangilik yaratishga qaratilgan bo‘lib, ijodiy qarorlar va kashfiyotlarni amalga oshirish imkonini beradi.
- **Analitik tafakkur:** Ma’lumotlarni tahlil qilish va ulardan mantiqiy xulosalar chiqarish bilan bog‘liq.
- **Konkret tafakkur:** Bu tafakkur shakli real vaziyatlarni amaliy yechimlar bilan hal qilishga qaratilgan.

3. Tafakkur rivojlanishiga ta’sir etuvchi omillar

Tafakkur inson hayotining turli bosqichlarida rivojlanadi. Bu jarayonga quyidagi omillar ta’sir ko‘rsatadi:

- **Ijtimoiy muhit:** Oila, ta’lim tizimi va atrofdagi madaniyat tafakkur rivojlanishida katta rol o‘ynaydi.
- **Psixologik muvozanat:** Stress va salbiy hissiy holatlar tafakkur jarayoniga salbiy ta’sir qiladi.
- **Amaliy faoliyat:** Insonning doimiy ravishda masalalarni hal qilishga intilishi tafakkurni rivojlantiradi.

4. Tafakkur va ta'lim jarayoni

Zamonaviy ta'lim tizimida tafakkur rivojlanishini rag'batlantiruvchi yondashuvlar keng qo'llanilmoqda. Interfaol metodlar, ijodiy muammolar va jamoaviy ishlash kabi usullar o'quvchilarning tafakkurini rivojlantirishda samarali hisoblanadi.

5. Tafakkur bilan bog'liq muammolar va ularni hal etish

Tafakkur jarayonida yuzaga keladigan asosiy muammolar quyidagilardir:

- O'ylash jarayonining sustligi yoki biryoqlamaligi.
- Muammolarni tahlil qilishdagi cheklovlar.

Ularni hal etish uchun psixologik treninglar, ijodiy mashg'ulotlar va mantiqiy masalalar ishlash tavsiya etiladi.

Xulosa

Tafakkur inson faoliyatining eng muhim tarkibiy qismlaridan biri bo'lib, uning rivojlanishi jamiyat va shaxs taraqqiyotiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Zamonaviy psixologiya tafakkurni rivojlantirishning ko'plab samarali usullarini taklif qilmoqda. Tafakkur jarayonini muntazam ravishda rivojlantirish orqali inson o'z salohiyatini to'liq amalga oshirishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Выготский Л. С. "Мышление и речь".
2. Piaget J. "The Psychology of Intelligence".
3. Sternberg R. J. "Thinking Styles".
4. Ўзбекистон Республикаси таълим тизимидаги янги интерактив усуллар бўйича илмий изланишлар.
5. Leontiev A. N. "Activity, Consciousness, and Personality".